

Каньоса Н. Г. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у роботі з розвитку мовлення дітей / Н. Г. Каньоса // Від творчого педагога до творчої дитини : зб. матер. II Регіональної наук.-практ. конф. / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної і початкової освіти, управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради ; [відпов. секр. Н. Г. Каньоса]. – Кам'янець-Подільський : Друк-Сервіс, 2016. – С. 118–122.

УДК 373.2+37.018.1]:81 – 028.31

Каньоса Н. Г.

**Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї
у роботі з розвитку мовлення дітей**

У статті розглядаються деякі особливості взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї у роботі над збагаченням лексичного складу мовлення дітей; формування умінь і навичок монологічного та діалогічного мовлення .

Ключові слова: *соціальні процеси, дошкільні навчальні заклади, дошкільнята, родина, розвиток мовлення, монолог, діалог, розповідь, читання, гра.*

The article deals with some peculiarities of interaction of preschool educational institutions and the family in the work on enriching the lexical content of the speech of the children; formation of skills of dialogical and monological broadcast .

Key words: *social processes, pre school, preschool, family, speech, monologue, dialogue, story, reading, playing.*

Зміни в суспільстві викликали нові соціальні процеси, що торкнулися питань уваги й ставлення держави до сім'ї, до дітей, усвідомлення

необхідності прогнозування перспектив розвитку кожної дитини з раннього віку. Визначення Конвенції ООН про права дитини, Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, законів «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» сприяє забезпеченню оптимальних умов, як важливої основи повноцінного розвитку особистості майбутнього громадянина з раннього віку. Нова стратегія виховання базується на основі гуманістичних засад і визнає особистість дитини найвищою суспільною цінністю. Особистість дитини – це продукт усього суспільства, починаючи від народження, перш за все з відносин у сім'ї, дошкільної установи та школи, в які дитина послідовно включається.

Слід зазначити, що провідні ідеї виховання, розвитку та соціалізації дітей в умовах родинного та суспільного виховання були визначені ще класиками педагогіки Я. Коменським, А. Макаренком, К. Ушинським, В. Сухомлинським, та ін.

Як зазначав К.Д. Ушинський, «мова – найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, живущі і майбутні покоління народу в одне велике, історичне живе ціле. Воно не тільки виявляє собою життєвість народу, а є цим життям. Коли зникає народна мова, – народу нема більше!» [5]. Він наголошував, що саме в сім'ї закладається фундамент мовленнєвого розвитку дітей, адже, перші слова дитина вимовляє в оточенні близьких людей (батька, матері, бабусі та ін.), які є першими наставниками дитини в рідному мовленні.

Відомо, що мова формує людську духовність, відчуття краси слова й образу. Рідне слово є знаряддям пізнання навколишньої дійсності для дітей. «Тільки той може осягнути своїм розумом і серцем красу, велич і могутність батьківщини, хто збагнув відтінки й пахощі рідного слова, – писав В.О. Сухомлинський, – хто дорожить ним, як честю рідної матері, як колискою, як добрим ім'ям своєї родини...» [4].

Проблема розвитку зв'язного мовлення була і залишається в центрі уваги вчених різних галузей наук (психологів, лінгвістів, психолінгвістів:

Л. Виготський, С. Рубінштейн, А. Запорожець, Д. Ельконін, А. Леонт'єв, І. Гальперін, І. Зимова, Б. Глухов, Т. Ладиженська, та ін.). Дослідження зв'язного мовлення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в 60-70 роки ХХ-го століття визначалися в ідеях Є.І. Тихеєвої, Е.А. Флериної, А.М. Леушина, Л.А. Пен'євська, М.М. Кони́на, А.М. Бородич та ін. У них уточнювалася класифікація дитячих оповідань, методика навчання різних видів розповідання у вікових групах (Н.А. Орланова, О.І. Коненко, Е.П. Короткова, Н.Ф. Виноградова та ін.).

В останні десятиліття в Україні соціально-педагогічні аспекти виховання дитини привертають увагу багатьох учених і педагогів-практиків (В. Андрущенко, А. Астахова, О. Безпалько, І. Бех, І. Зверева, І. Зязюн, А. Капська, В. Панок, І. Пінчук, В. Семиченко та ін.). На сьогодні проблема узгодження педагогічного процесу з сучасними суспільними вимогами до дитини є наріжною в дослідженнях Л. Артемової, І. Бе́ха, Н. Гавриш, О. Коно́нко, І. Пінчук, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.

Найважливішим на етапі дошкільного дитинства є розвиток зв'язного мовлення, адже дитина для власного особистісного розвитку та успішної соціалізації мусить спілкуватися з тим, хто поруч, тобто стати зрозумілою, переконливою, а також навчитися пізнавати світ за допомогою мови (лексичного складу) і мовлення, розвинути свідоме, у міру своїх можливостей, ставлення до мовної дійсності. Оволодіння дитиною зв'язним мовленням, комунікативними здібностями відіграє провідну роль у процесі її розвитку, має великий вплив на розвиток розумового та естетичного виховання, а також виконує значущу соціальну функцію.

Як наголошують учені, для розвитку мовленнєвої культури дошкільника багато може зробити сім'я. З наймолодшого віку в життя дитини через мовлення (комунікативний зв'язок) включається мова. І природньо, її розвиток завжди хвилює батьків. Їх в загальному найбільше турбує процес збагачення дитиною лексичного запасу, звуковимова, а також оволодіння грамати́кою рідної мови (правильне відтворення відмінкових закінчень, різних форм слів тощо). Від того

, як у родині розмовляють, спілкуються, яка лексика використовується батьками, в значній мірі залежить і розвиток мовлення дитини. Тому цей процес особливо потребує спільних дій родини та педагогів ДНЗ.

Уже з перших почутих від дитини слів батьки не повинні залишатися байдужими до мовленнєвих недоліків і активно виправляти слова без «сюсюкання». Особливу роль у роботі над збагаченням словника дитини відіграє слухання та переказування казок, заучування поетичних творів як вдома, так і в ДНЗ. Це сприяє формуванню зв'язного висловлювання (монологічного) та діалогічного мовлення. Зв'язне висловлювання виявляє, наскільки дитина володіє словниковим багатством рідної мови, його граматичним ладом, нормами мови; вміє вибірково користуватися найбільш доречними для даного монологічного висловлювання засобами. Розвиток зв'язного монологічного мовлення відбувається поступово разом з розвитком мислення і пов'язане з ускладненням дитячої діяльності та формами спілкування з оточуючими людьми. Адже недостатньо розвинуте мовлення, бідність словникового запасу, наявність мовленнєвих помилок негативно впливають і на загальний інтелектуальний розвиток дитини. Попередити це зможе своєчасна робота батьків з формування та розвитку мовлення дітей уже в перші роки життя.

Допомогти батькам у вихованні чистого і правильного мовлення дітей – обов'язок вихователя дитячого закладу. Великого значення набуває тісний контакт педагогів ДНЗ з батьками в останній рік перебування в дитячому садку в період інтенсивної підготовки дитини до школи.

Розповіді за ілюстраціями, переказування художніх творів (казок, віршів), навіть просто розмови формують у дошкільника творчі здібності, розвивають естетичне сприймання, виховують інтонаційну виразність мовлення.

У процесі розвитку мовлення дитини особливе значення відіграє сюжетно-рольова гра, що є невід'ємним прийомом роботи педагога. Саме вміле керівництво грою, добір найбільш вдалого педагогічного прийому для розвитку

морально цінної сюжетної лінії, корекції негативного сюжету, тактовного розв'язання конфлікту між дітьми під час розподілу ролей та логічного завершення гри сприятиме ефективному процесу розвитку мовлення вихованців. Керівництво сюжетно-рольовою грою – нелегка справа для педагога, оскільки потребує неабиякого терпіння, спостережливості та педагогічного такту.

Мовленнєва компетентність дошкільника буде значно ефективнішою завдяки широкому використанню театралізованої діяльності: проведення на основі казок ігор, лялькових вистав. Значну роль у цьому процесі відіграє музичний керівник, який допомагає в організації, проведенні та музичному супроводі того чи іншого заходу. Слід відзначити, що такі заняття надзвичайно подобаються дітям. Часто, приходячи додому, дитина 3–5 років намагається залучати до театралізованої діяльності своїх рідних. Тому особливе значення має формування зв'язного мовлення в умовах сім'ї, адже тільки закріплюючи вдома набуті на заняттях навички, дитина вчиться правильно розмовляти, оволодіває повноцінним процесом мовлення.

Корекція зв'язного мовлення має здійснюватися педагогами під час занять, в ігрових ситуаціях, на прогулянці. Ознайомлення дітей з навколишнім світом, формування трудових та гігієнічних навичок також сприяють розвитку мовлення. Отже, слухання казок, віршів та оповідань, перегляд мультиплікаційних фільмів, їх переказ – головне в роботі над зв'язним мовленням.

Розвиток мовлення дитини, що закладене у сім'ї, розвиток в ній художніх смаків, має велике значення для подальшого життя. Сім'я може і повинна допомагати дошкільному навчальному закладу, а потім і школі в справі виховання культури рідної мови. Мовленню потрібно вчити перш за все шляхом прикладу. Чує дитина правильне мовлення, чітко і ясно сприймає його, мало-помалу добрі навички набувають могутню силу звички. Якщо ж дитина сприймає який-небудь неправильний діалект, те чи інше неправильно вимовлене слово і непомітне останнє також стає його другою звичкою.

Вся увага та старання батьків повинні бути спрямовані на те, щоб діти чули вимову правильну, чітку і логічно послідовну, без помилок та вад. Мовлення дорослого має бути доброзичливим, м'яким, лагідним, емоційним і виразним. Дорослим необхідно дослухатися, чи правильно звучить запитання дитини, а потім на нього відповідати. У розмові з дітьми батьки мають враховувати рівень їх словникового запасу, уміння формувати речення і разом з тим стежити за своїми висловлюваннями. Спонукаючи дитину до запитань, батьки та педагоги розвивають її пізнавальну активність, забезпечують повноцінний всебічний розвиток.

Ми зупинилися лише на деяких аспектах спільної роботи родини і ДНЗ над розвитком мовлення дитини. Переконані, що робота з розвитку зв'язного мовлення дітей потребує значної цілеспрямованої уваги. Вона невід'ємно пов'язана зі збагаченням словникового запасу, формуванням граматичної будови мовлення дитини. Тільки поєднуючи роботу над усіма мовленнєвими ланками, спираючись як на словесний, так і на ілюстративний матеріал, можна досягти удосконалення мовленнєвих умінь, без яких неможливий гармонійний розвиток дитини та її навчання у школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник / А.М. Богуш, Н.В. Гавриш / за ред. А.М. Богуш. Друге видання, доповнене. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 704 с.
2. Валеса І.А. Проблеми розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку / І.А. Валеса // Вісник Житомирського державного університету. – 2009. – №44.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», за наук. ред. Кононко О.Л. (затверджена наказом МОН від 29.01.2009 N 41);
4. Сухомлинський В.О. Слово рідної мови // В.О. Сухомлинський Українська мова і література в школі. – 1987. – № 7. – С. 52-62

5. Ушинський К.Д. Рідне слово / К.Д. Ушинський. – Вибрані педагогічні твори. – К. :, Радянська школа, 1979. – С. 183-185